

László Dóra

Budapesti Corvinus Egyetem, Közgazdaságtudományi Kar
dora.laszlo@gmail.com

VAJDASÁG ÁTALAKULÁSA A 20. SZÁZADBAN

Reshaping Vojvodina in the 20th Century

Munkámban néhány korabeli adattal, táblázattal támasztom alá a 20. és 21. század változásait Vajdaság területén. A trianoni békeszerződés Vajdaság területére tett közvetett és közvetlen hatásait ismertetem. A leírtak tényeket közölnek, nem feltételezéseket. Átfogó képet adnak a határmódosítás, illetve az azt követő intézkedések eredményeiről, s bemutatom, miként gátolták a politikai döntések a gazdaság fejlődését.

Kulcsszavak: Trianon, lecsatolás, változások, Vajdaság, Jugoszlávia, gazdasági adottságok, mezőgazdaság, földreform

HATÁRMÓDOSÍTÁS

1910-ben a Magyar Királyságban a magyarok száma az össznépesség kb. 48,1%-át tette ki. A békeszerződés során az országhatárok újbóli rendezése nem követte a nyelvi vagy nemzetiségi határokat. Egységes tömbben élő magyar lakosságú területeket is elcsatoltak, így mintegy 3,3 millió magyar maradt az új magyar állam határain kívül.

Az évek során a magyar népesség aránya jelentősen megváltozott, a politikai lépések a lakosságot elvándorlásra, illetve vegyes házasságok kapcsán beolvadásra készítették vagy kényszerítették. Ennek ellenére az elcsatolt területeken ma is nagy számban élnek magyarok.

Az 1910-es népszámlálási adatokat szemlélve az elcsatolt területeken a magyar lakosság részaránya a következőképpen alakult:

Magyarország térképe a trianoni békeszerződés után

*Forrás: Herber–Martos–Moss–Tisza: Történelem 6 (1914–1990).
Reáltanoda Alapítvány, 1997*

I. táblázat

A magyar nemzetiségű lakosság száma az elcsatolt területeken az 1910-es népszámlálás alapján		
Országrés	Lakosok száma – fő	Magyarok részaránya
Felvidék (ma Szlovákia)	884 000	30%
Erdély (ma Románia)	1 662 000	32%
Vajdaság (ma Szerbia)	420 000	29,8%
Kárpátalja (ma Ukrajna)	183 000	30%
Horvátország	121 000	3,5%
Muravidék	20 800	1,6%
Felsőőrvidék (Burgenland)	26 200	9%

*Forrás: Herber–Martos–Moss–Tisza: Történelem 6 (1914–1990).
Reáltanoda Alapítvány, 1997*

A lecsatolással óriási mennyiségű gazdasági és természeti kincsektől fosztották meg az anyaországot, aminek következményeként a lakosság anyagi helyzete is jelentősen megváltozott.

A jelentős természeti kincsek java a határon túlra került, így az anyaország meg lett fosztva a nyersanyagoktól, bányakincsektől, közlekedési út- és vasútvonalaktól, ipari létesítményektől, intézményektől. Ezzel megbénították az ország gazdasági működését, az egész gazdaságot új alapokra kellett átállítani. Rengeteg energiát emésztett fel a háború által kifosztott ország életének, gazdaságának újrászervezése.

A következő táblázatban a legjelentősebb vagyoni formákat tüntetem fel, melyek legnagyobb arányban kerültek idegen kézre.

2. táblázat

A korábbi Magyar Királyságból a szomszédos országok birtokába került	
Vagyon fajtája	A Magyar Királyságból leszakított részarány
Termőföld	61,4%
Faállomány	88,0%
Vasúthálózat	62,2%
Kiépített utak	64,5%
Nyersvas	83,1%
Ipartelepek	55,7%
Hitel- és bankintézetek	67,0%

*Forrás: Herber–Martos–Moss–Tisza: Történelem 6 (1914–1990).
Reáltanoda Alapítvány, 1997*

1918. december 1-jén Belgrádban kikiáltották a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságot. Ezt megelőzően 1918. november 25-én Újvidéken a szerb–horvát képviselők alkotta nemzetgyűlés kinyilvánította, hogy Vajdaság Szerbiához kíván csatlakozni. Vajdaság mint tájegység jött létre az itt élő szerbség autonómia-törekvéseként. A Magyar Királysághoz tartozó három vármegyéből állott, ezek Bács-Bodrog, Torontál és Szerém megye.

Vajdaság a trianoni békediktátum után került az akkori Jugoszláviához. Területe 21 506 km². Az 1910-ben lebonyolított népszámlálás adatai szerint a mai Vajdaság területén a lakosság 29,8%-a volt magyar nemzetiségű: Bács-Bodrog vármegyében 39,8%, Torontálban 19,7%, Szerémségben már akkor is kicsi volt a magyarok számaránya (REPUBLIČKI ZAVOD ZA STATISTIKU).

A békediktátum eredményeképpen a Magyar Királyság területének több mint kétharmadát veszítette el (az ország területe 282 000 km²-ről 93 000 km²-re csökkent). Lakóinak száma 18,2 millióról 7,6 millióra csökkent (HERBER–MARTOS–MOSS–TISZA 1997).

Az elcsatolt területeken, így a Délvidéken is, az új politikai elit megbízhatatlannak tartotta a korábbi, többnyire magyar nemzetiségű értelmiségi, hivatalnoki réteget, és zömüket elbocsátották, holott a trianoni békeszerződés kimondja: „a békét csak úgy lehet elérni, ha azt szociális igazságosságra alapítják” (AZ 1921. ÉVI XXXIII. TÖRVÉNYCIKK, A TRIANONI BÉKESZERZŐDÉS TELJES SZÖVEGE).

Az utódállamok ezt mind a mai napig nem tisztelik, a lakosság részarányos foglalkoztatottsága nem jellemző az utódállamokra. „A háborúkkal, vagy egyéb módon megszerzett területek birtokbavételének, mint ismeretes, évezredek óta jól bevált módszere az ott élő közösségek tudatának, etikai értékrendjének, politikai hadállásának, jogi rendjének, tárgyi és szellemi kultúrájának lerombolása” (BÁRDI–SIMON 2006).

„Az első világháború hozadéka a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, ahol a szerbek lettek a vezető nép. A területi terjeszkedés, a balkáni háborúk során a szerb államba nem szerb nemzetiségű lakosság is került. 1918-ban többnemzetiségű állam jött létre, amely magát egynemzetiségűnek nevezte” (MITROVIĆ 1968).

A SZHSZ Királyságban a két legnagyobb lélekszámú kisebbség a magyar és a német volt. A szerbség a magyarokat nem szerette, mert úgy vélte, azok határrevíziót vártak, ezért nem tartották lojálisnak őket, de a németeket tisztelték precíz, tiszta munkájukért. Amellett a jugoszláviai német kisebbség érdekeit egy gazdasági-politikai nagyhatalom – Németország – védelmezte. A németséget, megbízhatósági alapon, a jugoszlávok két részre osztották: „Ami a lojalitásukat illeti, felosztották őket svábokra, akik nem gondolnak elszakadásra, és a szlovéniai németekre, akiknek területi folytonosságuk van a németekkel és osztrákokkal, és erős társadalmi, kulturális és gazdasági kapcsolatuk van velük. Szerinte ők nem tudtak megbékélni a privilégiumaik elvesztésével, így náluk az elszakadás vágya nem csökkent” (JANJETOVIĆ 2007).

A Szerb–Horvát–Szlovén Királyságban tehát nem sikerült biztosítani az etnikailag tiszta határokat. De a cél nem is ez volt, hanem, hogy háborús hadizsákmányként minél nagyobb területeket megszerezzenek. Az 1921. január 31-i népszámlálás adatai szerint a kisebbségek képezték az összlakosság 18,8%-át. Ebből 3,9% volt a magyar, azaz 476 658 fő (REPUBLIČKI ZAVOD ZA STATISTIKU).

Tekintettel a nemzeti kisebbségek nagy számára, a győztes szövetséges hatalmak nemzetközi szerződésekkel igyekeztek biztosítani azok minimális emberi jogait, de a szerződések tiszteletben tartásáról nem gondoskodtak.

ÚJ ÁLLAM SZÜLETÉSE – POLITIKAI RENDEZÉS

A megszülető jugoszláv állam régiói mind a történelmi fejlődés, a politikai kultúra, a társadalmi fejlettség, a gazdasági szint, a nyelv, mind pedig a jogrendszer, vallás, kulturális szint és hagyományok alapján is óriási eltéréseket mutattak. A jugoszláv állam többnemzetiségű államként jött létre, a szerbek aránya mindössze 38–39%-os volt (REPUBLIČKI ZAVOD ZA STATISTIKU).

A szerbek alkotta állam politikai elitje azon kihívással nézett szembe, hogy képesek-e a különféle régiókból egységes államot teremteni. Ezen probléma megoldására a szerb politikai elit két kísérletet tett:

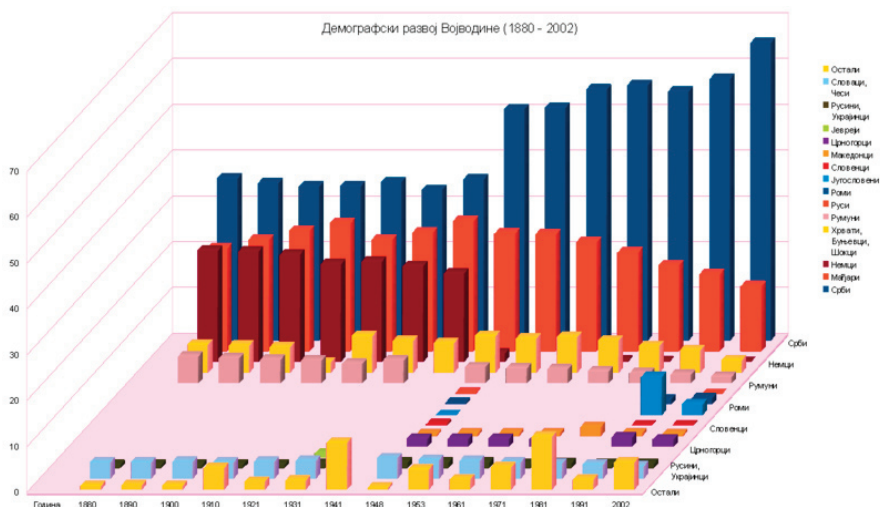
1. Az állam 1929-ig nagyszerb politikát folytatott:

- Megteremtették a „szerb–horvát” politikai nemzet ideológiáját, eszerint a szerbek és a horvátok valójában egy nemzet, csak a horvátok „katolikus szerbek”.
- A közigazgatást centralizálták, létrehoztak 33 közigazgatási egységet, megpróbálták felszámolni a korábbi régiókat, országokat és országrészeket, és elejét venni mindenféle autonomista törekvésnek.
- A szerb politikai elit a politikai, közigazgatási és katonai pozíciókat elfoglalta, és a gazdasági erőforrásokat hivatalosan szerette volna elsajátítani.

2. 1929-től a királyi diktatúra segítségével (betiltották a politikai pártokat és a nemzeti kulturális és civil egyesületeket, feloszlatták a helyi önkormányzati testületeket, bevezették a cenzúrát) Sándor király arra törekedett, hogy megteremtse az egységes jugoszláv nemzetet:

- A szerbek, a horvátok és a szlovének, illetve az országban élő többi szláv nép az egységes jugoszláv nemzetet alkotja.
- Bánságokat hoztak létre adminisztratív határaik olyféleképpen történő meghúzásával, hogy a lehető legtöbb bánságban biztosítsák a szerb többséget. Az egykor Magyarországhoz tartozó területeket Dunai bánság néven, Újvidék központtal, egybeolvasztották a szerbiai Šumadijával.
- A szerb politikai elit támogatta Sándor király jugoszlávizmusát, mivel a jugoszláv retorika mögött a szerb nacionalizmus bújt meg.

Vajdaság demográfiai alakulása, 1880–2002

Forrás: <http://webzrs.stat.gov.rs/WebSite/>

Nemzetiségi mutatók: a kék szín a szerb lakosság százalékarányát mutatja a népszámlálás éveiben, a piros a magyar népesség arányát, a bordó a németekét, a tőlük kisebb lélekszámú nemzetiségek a többi színekben.

1941-ig a három vajdasági nemzet, a szerb, a magyar és a német lakosság között csak kisebb számbeli eltérések voltak, de a második világháború következményei tragikusakká váltak mind a németek, mind a magyarok számára. A németek részben az 1944-es pogromok áldozataivá váltak, részben gyűjtőtáborokban senyvedtek és haltak meg tömegesen 1944 és 1948 között, majd miután teljesen megfosztották őket emberi és állampolgári jogaiktól és tulajdonuktól, akik tehették, elhagyták az országot. 1944–45-ben sok ezer magyart öltek meg Tito partizánjai, és több mint 80 000-en menekültek Magyarországra. A vajdasági magyarok lélekszáma az évtizedek során 13%-ra csökkent, a szerb lakosság aránya a betelepítések következtében 63%-ra emelkedett.

AZ ÚJ ORSZÁG GAZDASÁGI ADOTTSÁGAI

A 19. század végén és a 20. század elején Szerbiában a családi gazdaságok voltak túlsúlyban. A század elején engedélyezték a kisipar szabad végzését, de eladni a termékeket csak a városokban volt szabad, így a kisipar nemigen fejlődött.

Ebben az időszakban a mezőgazdaság volt a gazdaság mozgatórugója. A lakosság vásárlóereje alacsony, így a kereslet a fogyasztási cikkek iránt és a befektetések alacsonyak. A lakosság eladósodottsága nagymértékű. A hazai piac nem

volt képes megindítani az iparosítási folyamatot. Az ipari növények természetesen korábban meglehetősen alacsony termelékenységgel folyt, s lényegében ez jellemezte az egész mezőgazdaságot, így nagyon megfelelt a gazdag Vajdaság Szerbiához csatolása. A gyenge szerb gazdaság nem vonzotta a befektetőket, tőkehiánnyal küszködött az ország.

Szerbiában a bányakincseket, kőszén, tőzeget és naftát abban az időben még nem hasznosították, nem bányászták, csak a földművelés, az állattenyésztés, a fakitermelés és a vízi közlekedés volt fejlett. A kivitel zömét a nyersanyag képezte a részben vagy teljesen feldolgozott ipari termékek helyett, ami nagyobb hasznot hozott volna a munkahelyek számát és a lakosság vásárlóerejét növelve. S mivel az oktatás is téves irányban haladt, így nem megfelelő szakembereket képeztek, akik nem feleltek meg a munkaerőpiac, a hatékony feldolgozóipar követelményeinek, és ez a faktor ismételten a munkanélküliséget növelte. A szerb agrárexport 83%-a 1906 januárjáig az Osztrák–Magyar Monarchiába irányult, azonban a járványügyi követelmények be nem tartása miatt ismét megtiltják a Monarchiába történő szerb állatbehozatalt, ami egyben az osztrák–szerb vámháború („disznóháború”) (PÁNDI 1999–2013) kezdetét is jelenti (1906–1911). Ebben az időben Szerbia ipara kizárólag az élelmiszer-termelésen alapult, némi textiliparral ötvözve, a nehézipar viszont egészen el volt hanyagolva. 1920-ban Szerbia Vajdaság hozzácsatolásával jelentős gazdasági lendületet kapott, ugyanis Vajdaság abban az időben gazdasági fejlettsége csúcsán volt.

A gazdaság regionális különbségei is konfliktushelyzeteket szültek a jugoszláv államon belül. Az új állam régiói 1918 előtt nem álltak egymással gazdasági kapcsolatban, gazdasági tradícióik és fejlettségük jelentős mértékben különbözött. A jugoszláv állam legfontosabb problémája az egységes nemzetgazdaság létrehozása volt, ami nem járt sikerrel. Jugoszlávián belül rövid idő alatt kialakult a „fejlett észak” (Szlovénia, Horvátország, Vajdaság) és a „fejletlen dél” (Szerbia, Montenegró, Macedónia) ellentéte. Belgrád a szerb nemzeti érdekeknek megfelelően kizsákmányolta a fejlettebb régiókat. A fejlettebb régiókban élő szlovének, horvátok, magyarok és németek úgy érezték, hogy a belgrádi kormány gazdaságpolitikája megkárosítja őket a szerbek javára.

Ilyen viszonyok között a Vajdaság mint régió többszörösen hátrányos helyzetbe került a jugoszláv államon belül. Belgrád a magyar kisebbséget az állam biztonságára nézve veszélyes kisebbségnek tartotta. A magyarokat és albánokat a jugoszláv állam iránti kollektív illojális elemeknek tekintették, melyek az anyaországból kiinduló területi revíziós törekvések tartópillérei, ezért erősen megkülönböztető, diszkriminatív módon léptek fel velük szemben, miközben a németekkel és a bánási románokkal szemben nagyobb megértést tanúsítottak.

A jugoszláv állam keretei közé került magyarság száma az állam összlakosságához képest alacsony volt, a 11 milliós államban még a félmilliót sem érte

el, tehát a politikai életben a magyar közösség súlytalannak számított. Ehhez hozzájárult az is, hogy a belgrádi politika minden eszközzel megnehezítette az önálló magyar politizálást: az 1923-as választásokon a magyarok túlnyomó többsége egy titkos belügyminiszteri rendelet következményeképpen nem került fel a választói névjegyzékre, s nem is szavazhatott.

Belgrád Vajdasággal kapcsolatos gazdaságpolitikáját két cél vezérelte:

1. A háborúban súlyos veszteségeket szenvedő Szerbia gazdasági megújulásának árát Vajdaságra terhelték. Ezt mindenekelőtt a vajdasági lakosságot hátrányosan megkülönböztető, igazságtalan adóterhekkel érték el.

2. Megszüntették az ottani magyarság és németiség gazdasági dominanciáját.

Belgrád mindkét törekvése sikerrel járt. A magyar birtokos réteget felszámolta az agrárreform, mely a mezőgazdaság technikai és szakmai bázisának sokat ártott. A nagybirtokok feldarabolása, illetve az alacsony szintű mezőgazdasági termelési kultúrával rendelkező „dobrovoljacok” betelepítése a termelékenység csökkenésével járt. Korábban magyar kézen levő birtokok földterületeiből több mint 200 000 hektárt sajtótítottak ki. Az agrárreform tudatosan diszkriminatív volt: a nem szláv elemek (magyarok, németek, románok) nem juthattak földhöz még akkor sem, ha szociális helyzetük ezt indokoltta tette volna. A nagybirtokok megszűnésével viszont magyar napszámosok ezreit taszították kilátástalan helyzetbe, hiszen munkalehetőség nélkül maradtak.

Az iparosokat és kereskedőket, általában az egész Vajdaság gazdasági életét az adópolitika tette tönkre. Vajdaság élelmiszerral és készpénzzel (adók formájában) jelentős mértékben hozzájárult a jugoszláv gazdaság működőképességéhez, ezt viszont beruházások formájában nem viszonzták.

Ezek a sorok a mai helyzetre is jellemzőek. Az akkori folyamatok elemzése és a későbbi történések tanulságként szolgálhatnak a mai gazdasági válságból való kilábaláshoz.

A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ HATÁSA

*„Jugoszlávia a múlté”, avagy a Délvidék visszacsatolása
Magyarországhoz*

A Magyarországhoz visszacsatolt Vajdaság 1941 és 1945 közötti történései:

- A területen a két világháború között súlyos gazdasági és politikai diszkriminációt elszenvedő magyarok kisebbségi sorsa véget ért, gazdasági élete újjászerveződött, fejlődésnek indult.
- A magyar kormány az 1918 után a Bácskába és Dél-Baranyába telepített szerbek kitelepítésével, a magyarok betelepítésével és az ehhez szorosan kapcsolódó földbirtokviszony-átrendezésekkel (kisajátítás, igen mérsékelt földosztás) próbálta meg az etnikai egyensúlyt helyreállítani. Bánát

- német katonai közigazgatás alá került, Szerémség pedig a független horvát államhoz, így az úgynevezett Vajdaságnak csak egy része tért vissza az anyaországhoz.
- A mezőgazdaság fejlődését a világháború gazdasági igényei határozták meg. A mezőgazdasági termelést a hadigazdálkodásból következő szigorú állami előírások szabályozták. Bácska egész gabonafeleslege exportként Németországba került.
 - Az ún. „hideg napok” miatt újabb súlyos problémával terhelődött a magyar és a szerb nemzet viszonya, amit a háború végi magyarellenes vérengzések sorozata csak tovább fokozott.
 - A gazdasági élet fejlődése tekintetében a helyzet ellentmondásosságát jól jellemzi az alábbi gondolatsor: „A szituációból következően a visszafoglalt terület integrációja sohasem sikerült teljesen, a polgári közigazgatás szándékait felülírták a katonapolitikai-szövetségi elképzelések (például a szerbek által szándékosan elhanyagolt utak felújítása sem emberbaráti megfontolásból eredt). Két további példát felhozva: a jugoszláv mezőgazdasági export zöme Ausztriába (19%), Csehszlovákiába (10%), Németországba (7%) és Olaszországba (25%) került 1925-ben. 1937-re a Németországba és Olaszországba exportált mezőgazdasági termékek aránya megfordult. A vajdasági búza tehát ugyanabba az irányba haladt, mint a magyarországi, így potenciális piaci riválisok voltak.

Azonban 1941 után a Bácska mezőgazdasági termelése nem került a magyar piacokra (sem exportra), mivel a teljes termést a német szükségletek fedezésére fordították.

Értelemszerűen ez torzult piaci viszonyokat eredményezett, s csökkentette a gazdák bevételeit. Nem véletlenül summázták úgy a szituációt, hogy a Bácska Jugoszlávia éléskamrájából Magyarország éléskamrájává vált (DEMETER–RADICS 2009).

Ha a háború után Magyarország megtarthatta volna a Délvidéket, az Magyarország legfejlettebb agrár régiójává vált volna. Mint tudjuk, ez a folyamat Jugoszlávia 1945-ös újraalakulásával megszakadt. Az elpusztított és elüldözött németek és az elmenekült magyarok birtokait államosították, és részben kiosztották a főként Bosznia-Hercegovinából, Likából és Montenegróból érkező telepesek („kolonisták”) között, részben pedig kolhoz jellegű állami nagybirtokokat hoztak létre. Néhány év múlva, immár a földreform során, kisajátították a 45 hektárnál nagyobb parasztbirtokokat. Ezúttal a korábban föld nélküli magyarok („agrárproletárok”) is kaphattak néhány katasztrális holdnyi területet, azonban a tényleges helyzetet jól jellemzi, hogy míg úgynevezett belső (tehát vajdasági) földhöz jutó telepes mindössze hétezer volt, addig a Jugoszlávia más vidékeiről

ideérkező új birtokosok száma elérte a 250 000-et! Hamarosan kísérletet tettek a szövetkezetesítésre is, ez azonban nem járt sikerrel, és a kommunista hatalom, hogy legalább részben visszaszerezze a parasztság bizalmát, hamarosan felhagyott a szovjet típusú kollektivizálással. Viszont a kicsiny parasztbirtokok képtelenek voltak a gazdasági megújulásra. Változás csak az 1970-es években kezdődött, amikor az ún. „zöld terv” keretében – amerikai kölcsönökből – kedvezményes hitelekhez juttatták a földműveseket.

A nyugati kölcsönöknek köszönhetően az 1950-től 1980-ig terjedő időszak Szerbia aranykora, amit a 90-es években a rablás, a nemzeti örület, a hatalomvágy, a korrupció váltott fel.

VAJDASÁG HANYATLÁSA

Vajdaság Jugoszlávia éléskamrája – hallhatjuk mind a mai napig nagyszüleinktől is. Nemcsak a mezőgazdasága miatt, a termőföld és élelem szempontjából, de fejlett ipara, valamint adófizetői miatt is kincsként került Jugoszlávia birtokába.

„Könnyen jött pénz könnyen megy.” E mondás érvényes volt Vajdaság esetében is. Már az egyesülés pillanatában megkezdődött földreformmal igyekeztek etnikai célú törekvéseket véghezvinni, s ez a gazdaság hanyatlásához vezetett.

Több százezer szerb családot telepítettek be, s közöttük osztották szét a kiváló termőföldek jelentős részét. A főként hegyvidékről származó telepeselek nem bizonyultak megfelelő agrárszakembereknek a síkságon. Teljes éghajlati, domborzati és földösszetételi eltérésekkel kellett szembesülniük, így nem lehettek tisztában az adott földterület megműveléséhez szükséges termelési és munkafeltételekkel. A kisajátításokkal, a kötelező terménybeszolgáltatással, majd az ezt követő szigorú adóterhek időszakának módszereivel tönkretették a jól gazdálkodó magyar nagygazdákat, vele együtt az egész jól működő gazdaságot. 1918 előtt Vajdaság látta el Ausztriát friss zöldségfélével, élelmiszerral. Az este berakott szállítmány a jól kiépített vasúti hálózatnak köszönhetően reggel már a bécsi piacon virult. Ugyanakkor a főleg magyarlakta településeken az adóterhek 3-4-szeresét vetették ki az egyéb nemzetiségi többségű községekhez viszonyítva, megnehezítve ezzel az egyébként is talajt vesztett lakosság életét (BOGNAR 1995).

Köztudott emellett, hogy a jugoszláv állam az elmaradottabb déli országrészek felzárkóztatását a fejlettebb északi területek, köztük Szlovénia, Horvátország és Vajdaság erőforrásaiból finanszírozta. Ám siker aligha koronázta politikai törekvéseiket, így a dél sem lendült fel látványosan, és az addigi országot mozgató észak is szép lassan leépült.

ÖSSZEGZÉS

Kilencven év távlatából megállapítható, hogy a trianoni szerződést az elcsatolt részeken az utódországok nem tartották be, és nem is volt, aki a szerződésben vállalt kötelezettségeket számon kérte volna tőlük.

Az elcsatolt területek mind gazdaságilag, mind demográfiailag hullámvölgybe kerültek. A valamikor jól gazdálkodó, gazdag Vajdaság leépült, gazdasági mutatói az elmaradott országok szintjére süllyedtek.

A sors kereke azonban forgandó, kitartása következtében e területek dolgos népe felemelkedett már szorongatott helyzetéből a történelem során többször is.

IRODALOM

- Az 1921. évi XXXIII. törvénycikk, *A trianoni békeszerződés teljes szövege*, <http://www.trianon.hu/keret.phtml?trianon/tria1920/bekeszerez.phtml> (A forrás megtekintése: 2013. január 8.)
- BÁRDI Nándor, SIMON Attila 2006. *Integrációs stratégiák a magyar kisebbségek történetében*. Somorja, 12.
- BOGNAR, Andrija 1995. *Položaj Mađara u Vojvodini od 1918 do 1995*. Međunarodni znanstveni skup Jugoistočna Europa 1918–1995. <http://www.hic.hr/books/jugoistocna-europa/bognar.htm> (A forrás megtekintése: 2013. január 8.)
- DEMETER Gábor, RADICS Zsolt 2009. A Délvidék gazdasági-társadalmi visszaállítása (1941–1944). *Limes* 2009. 2. Tudományos Szemle, Délvidék 1941–1944. http://www.jamk.hu/ek/folyoirat/folyoirat/limes/2009_2.pdf (A forrás megtekintése: 2013. január 8.)
- HERBER–MARTOS–MOSS–TISZA 1997. *Történelem* 6 (1914–1990). Reáltanoda Alapítvány
- JANJETOVIĆ, Dr. Zoran 2007. Nacionalne manjine u očima srpske elite 1918–1941. = *Srbi i Jugoslavija*. Država, društvo, politika. Zbornik radova, Beograd, 122–133.
- MITROVIĆ, Andrej 1968. *Jugoslavija na konferenciji mira 1919–1920*. Beograd, 96.
- PÁNDI Lajos. Köztes-Európa kronológia 1756–1997. Erdélyi Magyar Adatbank 1999–2013. <http://pandi.adatbank.transindex.ro/index.php?action=ev&kat=c&ev=1906> (A forrás megtekintése: 2013. január 8.)
- REPUBLIČKI ZAVOD ZA STATISTIKU, <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite> (A forrás megtekintése: 2013. január 8.)

Reshaping Vojvodina in the 20th Century

In this paper, using several contemporary examples, the author presents the direct and indirect effects of the Trianon Peace Treaty on the territory of Vojvodina. The study gives facts, not assumptions, and a comprehensive insight into the consequences of the redefinition of borders and of the subsequent measures, how the political decisions obstructed the economic development.

Keywords: Trianon, disintegration, changes, Vojvodina, Yugoslavia, economic resources, agriculture, farmland reform

Beérkezés időpontja: 2013. 01. 03.

Közlésre elfogadva: 2013. 01. 20.